

Михайла Коцюбинського, Василя Стуса; театральних діячів Панаса Саксаганського, Миколи Садовського, Амвросія Бучми, Гната Юри, Марії Литвиненко-Вольгемут; діячів кіномистецтва Ігоря Савченка, Артура Войтецького; композиторів Петра Ніщинського, Миколи Леонтовича; науковців Миколи Пирогова, Івана Огієнка; архітекторів Григорія Артинова та багатьох інших.

Науковий характер довідковому виданню забезпечують постатейні посилання на використану літературу та джерела, значна частина яких вперше введена до наукового обігу. При написанні книги використано фонди архівів, музеїв, бібліотек, наукових і навчальних закладів Вінниці, Києва та частково деяких інших міст.

Аналізуючи оформлення книги, хочеться відзначити фахове наукове редагування тексту статей, яке здійснювали або ж надавали методичну допомогу працівники Інституту історії АН України, Інституту археології АН України, Інституту історії, етнології і права Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, обласного та міського управлінні культури.

Позитивне враження справляє на читача якісне художнє ілюстрування книги, яке забезпечує належне візуальне сприйняття описаних пам'яток. До змісту книги включено 40 чорно-білих та 95 кольорових світлин, які відтворюють колишній та сучасний зовнішній вигляд окремих пам'яток чи частин міста, історичних карт тощо. Відзначимо також належну якість типографських послуг, наданих товариством «Нілан-ЛТД» за фінансової підтримки міської та обласної влади.

Переконані, що науково-довідкове видання зацікавить науковців, освітян, працівників культури, краєзнавців, працівників у галузі туризму, всіх, хто цікавиться і досліджує історію нашого краю.

Melnychuk O.A., Padalka S.S. Historical and Cultural Monuments of Vinnytsia Region. Vinnytsia / Compiled by J.A. Zinko, A.M. Podolynnyj. - Ball: LLC «Nilan-Ltd», 2016. - 224 p.: photo, il.

The article reviews the scientific reference book «Historical and cultural monuments of Vinnytsia region. Vinnytsia», prepared by the working group involved in writing about a set of historical and cultural monuments of Vinnytsia region.

Keywords: archeology, architecture and town planning, monumental art, Vinnytsia, historical and cultural monuments.

Мельничук О.А., Падалка С.С. Памятники истории и культуры Винницкой области. Винница / сост. : Ю.А. Зинько, А.М. Подолынный. - Винница: ООО «Нилан-ЛТД», 2016. - 224 с. : фото, ил.

В статье прорецензировано научно-справочное издание «Памятники истории и культуры Винницкой области. Винница», подготовленное рабочей группой по написанию свода памятников истории и культуры Винницкой области.

Ключевые слова: археология, архитектура и градостроительство, монументальное искусство, г. Винница, памятники истории и культуры.

Статтю подано до редколегії 15.01.2017 р.

УДК 94(477.4)»1830/1831»

В. А. Тучинський

**ПОЛЬСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ПОВСТАННЯ 1830-1831 рр. НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ:
ВІД МІФІВ ДО ФАКТІВ: КОЛ. МОНОГРАФІЯ/ ЗА РЕД. І. КРИВОШЕЇ, Н. МОРАВЦЯ. –
К.: КНТ, 2017. – 264 С.**

У статті прорецензовано колективну монографію українських та польських вчених, в якій висвітлено головні події польського національно-визвольного повстання 1830-1831 років на території Правобережної України.

Ключові слова: Листопадове повстання, Правобережна Україна, польська шляхта, історіографія, джерелознавство, русифікація.

Рецензована монографія, що вийшла друком на початку 2017 року, продовжує традиції сучасної українсько-польської історіографії щодо спільного поглибленого вивчення складних та дискусійних сторінок історії обох народів. У колективній праці українських та польських вчених зроблено черговий вагомий крок у висвітлення подій польського національного повстання на території Правобережної України 1830 -1831 рр., яке увійшло в історію обох народів як Листопадове.

Варто відзначити про те, що автори монографії репрезентують українські наукові установи та вищі навчальні заклади Києва, Львова, Вінниці, Умані та інших міст нашої держави, а також польські наукові інституції Варшави, Ченстохови, Кельць та Ольштина. Рецензоване видання є логічним продовженням спільних історичних досліджень, започаткованих колективною монографією «Польське національне повстання 1863-1864 рр. на Правобережній Україні: від міфів до фактів», що побачила світ у 2014 році.

Нашу увагу привернуло широке використання вітчизняними та польськими авторами монографічної праці документальних та інших груп історичних джерел. Особливо варто відзначити використання джерел особового походження, зокрема, спогадів М. Чайковського та Р. Дмовського, що були активними учасниками повстання. Зауважимо про те, що спогади Михайла Чайковського дозволяють простежити бойовий шлях загону під його командуванням з Волині і Поділля до Галичини, більше дізнатися про національний склад його учасників, ознайомитися із його оцінками військових та політичних лідерів Листопадового повстання, зрозуміти мотиви вчинків шляхтичів Правобережної України, котрі ризикуючи своїм життям та майном долучалися до активних форм та методів боротьби.

Рецензована праця має чітку структуру і побудована за проблемно-хронологічним принципом. Вона складається із передмови, вступу та трьох розділів. У вступній статті досліджуються історичні передумови та причини повстання на території Правобережної України. Її автор у підсумку зазначає, що польське повстання на території українських етнічних земель відбувалося у край несприятливих для поляків обставинах, які були наслідком за давнього антагонізму між польськими політичними і господарськими елітами та українським селянством, з огляду на неприхильність останніх до справи відновлення Речі Посполитої.

У першому розділі – «Ідеологія, історіографія та джерела історії Листопадового повстання» подано вичерпну характеристику джерельної бази, а також української польської та російської історіографії історії Листопадового повстання. Особливо змістовним у розділі є дослідження польського історика Н. Моравця, що характеризує головні надбання синодальної історіографії та проводить цікаві паралелі щодо оцінки нею причин та наслідків Листопадового повстання 1830-1831 та Січневого повстання 1863-1864 років.

Другий розділ – «Події польського повстання 1830-1831 рр. на Правобережній Україні» є не лише найбільшим за обсягом, але і найцікавішим за викладеним фактичним матеріалом. Головне місце у ньому займає ґрунтовна характеристика події пов'язаних із легендарним походом на Волинь та Поділля загону під командуванням Юзефа Дверницького. Привертає увагу широке використання польськими авторами, зокрема Н. Каспареком, щоденника Ю. Дверницького, в якому детально описано бойові дії загону проти російських військ. Цікавою у цьому контексті видається наукова розвідка М. Трембовського про партизанський рейд загону Кароля Ружицького, що став за словами автора «кращим партизаном Листопадового повстання». Слід також підкреслити, що на відміну від інших командирів, К. Ружицький зміг залучити до свого загону українських селян, в очах яких він виріс до рівня козацьких ватажків, оспіваних в українських народних піснях. У публікації І. Романюка подано цікаві узагальнюючі дані про участь польського населення Східного Поділля у повстанні 1830-1831 років.

Логічним продовженням монографії є третій розділ – «Правобережна Україна після Листопадового повстання», в якому охарактеризовано не лише долю багатьох його учасників, але політику російської влади спрямовану на зменшення ролі місцевої шляхти в економічному та політичному житті регіону Правобережної України. Масове позбавлення дворянства та конфіскація майна стали, на думку авторів рецензованої праці, початком «великого полювання на шляхту». Однак, варто також відзначити і неочікувані для влади наслідки русифікації населення Правобережної України. Одним із них стала поява такого явища, як формування української ідентичності, чому сприяло відкриття у Києві університету Святого Володимира та створення Тимчасової комісії для дослідження давніх актів.

Представлені у збірнику документи, зокрема, особовий склад повстанців Липовецького повіту та реєстр польських родів Уманщини, записаних в однодворці, дозволяють його читачам краще зрозуміти соціально-політичне та економічне становище польського населення Правобережної України періоду Листопадового повстання.

Неупереджений та зважений погляд відомих українських та польських істориків, що викладений у монографії, допоможе фахівцям та всім охочим об'єктивно оцінити події Листопадового 1830-1831 рр. повстання на території Правобережної України. Однак, зауважимо про те, що одним виданням важко охопити весь спектр визначеної проблеми, а тому багато аспектів українсько-польських взаємин періоду повстання вимагають подальшого поглибленого вивчення.

Tuchinsky V. A. Polish National Uprising of 1830-1831 in Right-Bank Ukraine: from Myths to Facts: col. monograph / ed. I. Krivosyji, N.Moravets. - K.: CST, 2017. - 264 p.

The article reviews the collective monograph of Polish and Ukrainian scientists, which reflects the main events of the Polish National Uprising of 1830-1831 on the territory of Right-Bank Ukraine.

Keywords: November Uprising, Right-Bank Ukraine, Polish nobility, historiography, source study, Russification.

Тучинский В. А. Польское национальное восстание 1830-1831 гг. на Правобережной Украине: от мифов к фактам: колл. монография / под ред. И. Кривошеи, Н.Моравця. - К.: КНТ, 2017. - 264 с.

В статье прорецензировано коллективную монографию украинских и польских ученых, в которой отражены главные события польского национально-освободительного восстания 1830-1831 годов на территории Правобережной Украины.

Ключевые слова: Ноябрьское восстание, Правобережная Украина, польская шляхта, историография, источниковедение, русификация.

Статтю подано до редколегії 3.02.2017 р.

УДК 94(477. 44):908

О. В. Зінько

ПОДІЛЬСЬКИЙ ГУБЕРНСЬКИЙ СТАРОСТА СЕРГІЙ КИСЕЛЬОВ (1877-1937) У ДОКУМЕНТАХ ЕПОХИ / АВТОРИ-УПОРЯДНИКИ: О. М. КРАВЧУК, І. І. РАТУШНЯК, К. В. ЗАВАЛЬНЮК - ВІННИЦЯ: ТОВ «НІЛАН-ЛТД», 2016. – 282 С.

У статті прорецензований збірник матеріалів, присвячений життю і діяльності подільського громадсько-політичного і земського діяча Сергія Івановича Кисельова (1877-1937 рр.).

Ключові слова: С. Кисельов, Подільська губернія, Проскурівський повіт, земська управа, губернський староста.

Рецензоване видання є збірником документів і матеріалів, присвячених життю і діяльності подільського громадсько-політичного і земського діяча Сергія Кисельова (1877-1937 рр.), який займав посади голови Проскурівської повітової земської управи (1912-1917), Проскурівського повітового комісара (1917-1918 рр.), губернського старости Поділля у період гетьманату 1918 р., голови Проскурівського осередку Червоного Хреста (1919 р.).

Книга «Подільський губернський староста Сергій Кисельов (1877-1937) у документах епохи» є першим в Україні збірником матеріалів, присвяченого постаті очільника регіону в добу гетьманату П. Скоропадського. Вона містить три розділи: «Сергій Кисельов: віхи біографії» та дві частини документів і матеріалів: «Біографічні матеріали» та «Постать Кисельова у спогадах сучасників».

У розділі «Сергій Кисельов: віхи біографії» автори висвітлюють головні події життя і діяльності цієї особистості. Народився С. Кисельов 13 вересня 1877 року у містечку Чорний Острів Проскурівського повіту Подільської губернії (нині – смт у складі Хмельницького району Хмельницької області). Юридичну освіту отримав в університеті Св. Володимира. Працював у юридичних установах.

У той же час Сергій Кисельов був призначений почесним членом Чорноострівського сільського попечительства дитячих притулків та займався благодійницькою діяльністю. У період японсько-російської війни 1904-1905 рр. працював у Червоному Хресті, надаючи допомогу сім'ям загиблих і поранених вояків. За цю працю був нагороджений медаллю «На пам'ять участі товариства червоного Хреста в російсько-японській війні 1904-1905 років».

У 1907 році С. Кисельов був призначений на посаду Почесного мирового судді 1 дільниці Проскурівського повіту, виконував обов'язки члена повітової комісії по землевпорядкуванню, входив до складу повітової опіки за дитячими притулками, був одним з опікунів Проскурівського Олексіївського реального училища. З 1912 р. – голова Проскурівської повітової земської управи. Відповідав за продовольчу справу, народну освіту. Під головуванням Кисельова при земській управі діяли лікарсько-санітарна комісія, агрономічна рада, економічна рада. Важливе місце у діяльності Сергія Кисельова продовжувало бути благодійництво. У жовтні 1912 року він був призначений довічним членом Пашковецького сільського піклувального притулку-богадільні. С. Кисельов був одним з 42 членів Проскурівського підвідділу Російського імператорського військово-історичного товариства.